

LA ILUSTRACIÓ CATALANA

PERIÒDIC DESENAL, ARTÍSTIC, LITERARI Y CIENTÍFIC

Any I

Barcelona 10 de Setembre de 1880

Núm. 7

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

	ANY	SEMESTR	TRIMESTRE	MES
Espanya y Portugal	60 rals	32 rals	18 rals	6 rals
Països de l'Unió Postal	76 *	40 *	22 *	8 *

No s'accepta cap subscripció que no s'pagui per endavant

Se publica 'ls dies 10, 20 y 30
de cada mes

EDITOR-PROPIETARI
CARLOS SANPONS Y CARBÓ
UNIO, 28
BARCELONA

PREUS DE SUSCRIPCIÓ PAGANT EN OR

	ANY	SEMESTR
Cuba y Puerto-Rico	5 pesos forts	3 pesos forts
Filipinas, Meich y Rio de la Plata . . .	6 " "	3 " "

Y en los otros paises, los preus d'Espanya y además lo franqueo

SUMARI

TEXT. — CRÓNICA GENERAL, per J. Francés, 28 y Gomis. — NOSTRES GRABATS, per Eduard Tàrradellas. — UN ESTRENO DESGRACIAT, per Conrat Roure. — A LA MORT DE VICENS BOIX (poesia), per Melicor de Palau. — BIESCA DEL COR (poesia), per Baldomer Solà. — SUCCIÓ DE NOVAS, per Sacció de Bellas Artes, per Arthur Gallard.

GRABATS. — DON VICENS BOIX Y RICARTE, en Valencia lo 7 de Mars de 1880. Dibuix de Castellano; grabat de Moracho. — LO TRAJER CATALÀ. Tipó pres del natural per S. Gomis; grabat per E. Gómez. — VAN DYCK Y LO COMTE DE BRISTOL. Dibuix de Garcia; grabat per Fustà. — LA ESPANYA INDUSTRIAL. Dibuix de Woodmason; grabat per Traver.

CRÓNICA GENERAL

Las últimas disposiciones relativas a l'ensenyansa contingudas en lo Real Decret del 13 d' Agost van sent publicadas ó comentadas en los periòdichs ara que s'atansa l'obertura del nou curs acadèmic y que per lo mateix excitant l'atenció dels que s'interessen per que la cultura general d'Espanya sigui tinguda en augment de prestigi y consideració.

Decret anunciat ja tan temps feya; pensavim que vindria d'un cop a portar a la ensenyansa las saludables reformas de que tan necessitada n'està en nostre concepte y hem de confessar que nos havem enganyat per complert. Lo nou decret en sustancia no ve sinó a modificar lo número d'assignaturas en las facultats y això al fi y al cap no es cap remey per curar la defectuosa organització general de l'ensenyansa. L'augment d'assignaturas en algunas carreras, lo que farà, tot lo més, serà posarlas més caras y menos asequibles als estudiants, fills en sa majoria de famíllas de fortuna modesta, que ben clar diu l'observació més senzilla que la ciencia no s'ha fet pas regularment pels millonaris. Si'l Govern creya qu'era

DON VICENS BOIX Y RICARTE
en Valencia lo 7 de Mars de 1880
DIBUIX DE CASTELLANO — GRABAT PER MORACHO

necessaris de tot punt (lo qual nosaltres neguem rodonament en moltes d'ellas), enhorabona que las posés; pero devia ferho sens aumentar lo valor de las matriculas, que no volém pensar qu'haji creat l'instrucció pública per ferne també un negoci.

Los Guberns anteriors al de la Restauració foren més lògichs en aquest punt. Fixavan un tant per la matrícula d'un any y l'alumno pagava lo mateix desde dos a quatre assignaturas que prenia segons la disposició ab que s'entia per cursarlas. Ara no: lo preu de matriculas es de un tant molt crescut per cada assignatura y anarne posant més cada dia tant sols perque li produheixin més, tò en bona fé ben poca gracia. Y no se'n diga que ho explica'l déficit ab que resulta'l Govern ab las entradas que li produheixen los drets d'inscripciones en las Universitats é Instituts: aqueixa consideració no tò per nosaltres cap valor, primer perque la estadística universitària nés diu cad'any que las tornas no son per cert cap cantitat arruinadora y després, sobre tot, per que no creyem que las perduas que l'Hisenda paga tenirhi sigan d'aquellas que dolgan per lo inútils y dignas de tirarseli en cara.

Això per lo que diu lo decret: ara per lo que no diu més serias son las recriminacions que mereix, ja que no sols no cura cap dels mals de que's ressent l'ensenyansa sino que ni'n parla com si no existissin. Nos referim a las ridiculas trabas imposadas als escolars per la vigent ley d'instrucció pública mantingudas y respectadas per lo nou decret.

No parlem dels alumnos de segona ensenyansa que per sa tendra edat y tendencia a la distracció se fan dignes de las restriccions escolásticas que la ley fixa y que nosaltres aprobem casi en un tot. Però es natural, es serio posar en lo mateix nivell als alumnos de facultat major? Es racional fer rejir lo mateix reglament per noys de deu anys que per homes de trenta? Que l'

alumno vaja a classe, que 'l catedràtic passi llista com si revistés una companyia de soldats, qu' a tantas faltas esborri de la llista al dexeble, que 'l esborrat no puga examinar-se sino per Setembre y no tingui opció a notes, que lo mateix succehexi a qui estudia lliurement o s' hagi matriculat per Octubre, item més doble pagó de lo dels matriculats per Setembre, tot això en los que cursan carrera, es sério, es digne y es formal? Y com han d' arretglarsho los qu' están ocupats en una farmacia o despaig d' advocat per assistir a totes las clases en algunas facultats que las molts assignaturas los fan passar casi tot lo dia en la classe? Es qu' a Espanya no pot cursar una carrera sino lo que no tinga res més que fer? Y si un advocat o un metje, per exemple, volen seguir una nova facultat no han de poguer exercir la seva carrera sino volen exposarse a no esser examinats a no ser per Setembre y no tenir més que *Aprobado* ni que siguin uns Sénecas! Y tot això diu que 's fa per respecte al magisteri y dignitat de la ensenyansa? Oh portentosa peregrinació de la gent qu' ocupa ministeris!

Veritat es que 'l bon sentit de alguns catedràtics supleix al de la llei y al del ministre dexant sens efecte tan puerils disposicions que dificultan lo progrés intel·lectual d' Espanya, pero lo cert es que 's posan en una situació perfectament ilegal, situació que pot un dia ferlos més difícil l' actitud dels massa dócils a la llei y tan per axò com per obrir més vies a la il·lustració, com per corregir molts altres defectes de la legislació vigent, que si vingués a tom senyalaríam de bona gana ab nostre pobre criteri, convé una reforma en l' ensenyansa feta ab alta penetració y detingut exàmen que 'ns posi bé als ulls de tothom.

No som partidaris del abús de la llibertat en l' ensenyansa com no ho som de cap abús. Sempre recordarem ab pena una disposició del govern demanant la *major lenitat possible* en los exàmens de cert curs com recordarem sempre ab vergonya l' ordre donada per un Director d' Institut volguent que 's aprobes a tothom en quantas assignaturas se volgués presentar a fi de desacreditar la llibertat d' ensenyansa. Pero d' això a estancarla dins d' uns límits ridícols per lo rigorista hi ha entre mitg lo que la prudència y 'l bon càlcul troban acertat y digne de mantenir-se.

Reconexem las dificultats que porta 'l precisarho be però ni 'l decret de la Restauració que no havia de durar més que en caràcter d' interinitat estava en lo just, ni las novas disposicions publicadas revelan tampoch per desgracia desígnis de posarhi un bon remey.

Esperém ara la definitiva llei d' Instrucció pública, segons se diu, próxima a sortir.

..

Las noticias que nos ha dut lo correu dels terratremols de las illas Filipinas correguts lo 18 de Juliol han vingut a dárloshi una gravetat superior a quant se sabia per telégramas.

A las 12 y 40 minuts de la tarde se senti en Manila un tremolor d' oscilació, trepidació y de rotació a la vegada no sent posible consignar los moviments del péndol per sa varietat y moltitud. La consternació fou inmensa. *El Comercio*, periódich de Manila, la lamenta a en aquets termes: «Renunciém a pintar l' estat dels ànims ahir, en los moments del terratremol, després, avuy y durant molts dias. Bástens reproduhir una terrible pero eloquentíssima frase: que sentirem al senyor Cónsul americà: *hem viscut deu anys en un minut*. En efecte la frase enclou una gran veritat; nostres esperits han envellit deu anys en aqueix curtíssim espay de temps!... Dem gracies a Deu de que 'l fenómeno haja ocorregut a l' hora que tingué lloch! Quántas víctimas si hagués sigut a mitja nit...!»

Y es veritat: horrorosa aqueixa última consideració del colega. Succehint al cor del dia la gent tingué temps de llansarse al carrer, que d' altra manera casi tota la població de Manila, Cavite y altres punts haurian desaparegut per sempre: baste dir en comprovant d' això que en Manila s' ensorraren Iglesias, torres, tuguris y fins carrers-sensors y qu' en poch ó en molt no hi ha cap casa que no haja rebut.

..

Una horrible catàstrofe, mostra tristíssima de quan funestas consecuencias pot produhir molt sovint la imprevisió humana, ha vingut a omplir de dol y de consternació a cent innocents famíllas y a augmentar la llarga llista de las nostras desventuras. Nostres bons lectors ja entendrán que 'ns referim al enfonzament del pont volant de barcas sobre l' Ebro y a la vora de Logronyo, ocorregut en lo dia 1 d' aquest mes a las quatre y mitja de la tarde en l' acte de passarhi un batalló del Regiment de Valencia. Los telégramas primer, y després la premsa diària han anat detallant punt per punt aqueixa esgarrifosa hecatombe ab descripcions que gelan la sang y argencan las llàgrimas de quants se interessan per coneixe complerta l' historia de tan gran desgracia.

No volém ocuparvos de la precipitació é imprudència ab que s' utilisá aqueix pont, fet per suplir lo provisio-

nal fundat sobre 'l vell, que dias avans s' havia enfonsat; delicadíssim es inculpar a ningú y no hem de ferho quant prou terrible pena deu pasar si existeix qui li remordeixi la conciencia de descuyt y poca previsió, y quant los fets están en sumaria.

Sembla no obstant que no 's deu l' enfonzament a haver-se romput lo fiador com se creya al principi, sino a la impetuosa corrent que al batre la part dreta del pont li doná tal sotragada que 'ls infelissos soldats guiats per l' esperit de conservació, se precipitaren a la part contraria y 'l desnivell del pes lo feu cedir cayent tothom al aiguà: fou lo terror qui terminá l' obra comensada per la desgracia. ¡Espantosa escena! La barca s' enfonzá arrastrant a quants estavan damunt d' ella, una massa compacta d' homes 's removia per lo fons del riu cercant ausili los uns ab los altres y arrapantse, estrenyentse en desesperats esforços no feyan sino més segura la perdició general; als uns lo cop de la cayguda los dexava estabornits é impotents per intentar sa salvació, als altres lo pes fexuch de la cartutxera y de la motxilla los atreya avall al intentar de salvarse nadant, y als pochos minuts de brega tan desigual y tan horrible suaraban per la superficie de las aiguas una multitud de rossos y d' arreu militars, tristes despallas dels qu' engolits per la corrent acabavan d' ofegarse. A las set del vespre comensá l' extracció dels cadàvers, y a la ronjenca llum de las atxes de vent se passá la nit en aqueixa operació trovantse que arribá lo número de las víctimas a 90.

¡Quanta joventut malaguanyada! ¡Quants pares y quantas famíllas llessadas per sempre més al infortuni perdut inútilment lo car objecte de las sevas esperansas! La ploma cau de las mans al considerar una mort tant sense gloria en una colla d' infelissos autómats y que tan fàcilment haguera pogut evitars: obrant ab una mica ménos de lleugeresa.

Deu vulga portá 'l consol a tanta famílla afligida com plora ab llàgrimas de sang aqueixa gran catàstrofe y servexi al menos de lliçó als que tenint una munió de homes, esclaus de sa paraula y de sas ordres, no obran sempre ab la deguda previsió que ha de ser tal volta la primera qualitat pera fèls aptes per ocupá aquell lloch, que hauria de ser de responsabilitat tremenda.

..

La Direcció nomenada per organisar las firas y festas de la Mercé, acaba de publicar lo programa per lo que se regirán aquestas. Nostres lectors poden veuren un extracte en altre part de aquest número y sa sola lectura los indicará l' activitat y bon zel mostrats per la digne comissió qu' en tan pochos dias s' hagué d' encarregar de arreglarho tot.

Axò no vol dir que no 'ns temém lo mateix resultat per las festas d' enguany que per las dels anys darrers. En primer lloch creyém que per fer una cosa digne de Barcelona y qu' atregui als forasters no ha de sé allò de pensarho tot a última hora com succeheix cad' any: sempre arribem al Juliol y fins al Agost no tan sols no tenint cap preparatiu fet, sino ni sabent si 's farán festas. Mes la rabó principal no es aquesta sino que ha d' aná a trovarse en la fredor y en la falta d' entusiasme dels barcelonins, siga perquè 'ls temps no van prou be per festas, siga perquè las de la Mercé, fa pochos anys ideadas, no s' han fet encara prou populars. Avuy per avuy encara las verdaderas firas y festas de Barcelona son las de Nadal y es perquè van acompanyadas de la tradició, perquè ja las havém heretat y han vingut a formar part de la vida del nostre poble. Per aqueixa mateixa circumstancia es que cada any son tan celebradas las festas de Saragosa per la Verge del Pilar, pogueu-se dir que no hi ha un sol saragós que no hi prenga part ab entusiasme, y sols axis es com resulta una cosa lluhida y una festa espléndida que cada vehi de per si espera tot l' any ab gran desitj qu' arribi per entregarse de plé al goig, a la distracció y a l' alegría. Mentres no passi temps ó no 's popularisi més lo Patronat de la Verge de las Mercés ja que los Patronats de la Verge ó dels Sants son lo pretext quan no la causa de totes las festas majors de Catalunya, será molt difícil que la de Barcelona se sostingui ab bona vida. Y ja que la cosa s' ho val, enteném que deu constituirse quant ménos una Comissió permanent que ho trevallí tot l' any ideant medis per popularisarlas ramificantes per los diferents barris de la nostra ciutat a fi de que cad' any aparexi tota guarnida y puga tot lo vehinat gosar d' espectacles ben distribuïts en proporció a l' importància de cada carrer.

De tota manera desitjem bon acert a la Direcció y bon resultat en lo que 's proposa, y voldríam nosaltres com los primers que de sos treballs ne surtisen unas festas ben lluhidas y dignes de Barcelona. Si 's logrés animar lo vehinat encara 's podria fer cosa de profit; ara, si axò no pot obtenirse, no cal enfilárselas dant la culpa al un ó al altre. Quant lo poble no s' hi entusiasma, del mal resultat de unas festas no 'n té la culpa ningú.

J. FRANQUESA Y GOMIS.

7 de Setembre de 1880.

NOSTRES GRABATS

DON VICENS BOIX Y RICARTE

Notable é influent per molts conceptes en los moderns estudis històrics y literaris d' Espanya, don Vicens Boix y Ricarte nasqué en Xàtiva als 27 d' Abril de 1813 y trasmesa la noticia de sa mort com per una commoció eléctrica per tots los àmbits de la península, als pochos dias publicá en Francesch Fayós en las columnas de *La Renaixensa* preciosas noticias biográficas de las que en bona part preném las presents apuntacions.

En lo mes d' Agost de 1827 se presentá a la pobre familia Boix una comissió de P. P. Escolapi, pera suplicarli que son fill de 14 anys, que tantas probas d' aplicació tenia ja donadas en ses escolas, prengués l' hàbit de sa religió, com en efecte lo vesti en lo mes de Novembre; fou destinat a l' ensenyansa popular y ab son company d' hàbit en Joan Arolas, traduhí la vida de Santa Filomena trevall que fou molt aplaudit.

Sobrevingudas las evolucions polítiques de 1835, en 1837 abandoná l' hàbit y viatjà per Europa ab lo càrrech de Secretari del Marqués de Bellissca.

De retorn desempenyá diferents càrrechs en la Milícia nacional, en lo Govern polítich y en la Junta de salvació de Valencia y de 1839 a 1843, escrigué alguns dramas y opúsculs que foren molt ben rebuts. En Octubre de 1843 fou anomenat Rector del Real colegi de nobles de Sant Pau. En Abril de 1844 fou comissionat pera formar un catàlech de tots los monuments y objectes artistichs de Valencia é individuó de la comissió encarregada de transformar l' antiga é històrica capella dels Reys del convent de Sant Domingo en panteó pera los valencians célebres. En lo mateix mes de 1845 fou anomenat individuó de l' Institut històric de Fransa y en lo propi any publicá sa important *Historia de la ciutat y regne de Valencia*.

En 1847 fou anomenat per oposició, Catedràtic d' Historia en la Facultat de Filosofia y avans havia desempenyat las cátedras de Llati y Retòrica y Poética.

També desempenyá Boix lo càrrech de censor de teatres y además numerosas é importants comissions científicas y literarias.

En 1853 fou anomenat academich corresponent de mèrit de l' Academia espanyola d' Arqueologia, corresponent de la de l' Historia y soci corresponent dels Instituts arqueològichs de Roma y de Berlin.

En la ja citada noticia biogràfica, se fa una detallada enumeració de sas obras entre las que además de las ja citadas tenen peculiar interés, uns *Apuntes històrics sobre los fors de Valencia*, la *Noticia històrica de las capellas de Sant Vicens Ferrer, de Sant Vicens y de Sant Domingo*, l' *Historia dels carrers de Valencia*, unas *Memorias de Xàtiva*, altres de *Sagunto*, una *Noticia dels artistes valencians* y además de sas obras científicas y produccions dramáticas, escrigué considerable número de folletos, discursos y altres composicions la major part en castellà.

En 1877 pronunciá un notable discurs de gracies com a Mantenedor dels Jochs Florals de Valencia; y entre las distincions que li foren otorgadas se conta la de Comanador de l' ordre d' Isabel la Católica y la de cavaller de Carlos III, contant además ab la creu de primera classe de l' ordre civil de Maria Victoria.

Era també don Vicens Boix, director de l' Institut de 2.ª ensenyansa de Valencia, President de l' Academia de Sant Carlos é individuó de la Comissió Provincial de monuments històrics y arqueològichs de Valencia, etc.; y entre nosaltres en que era justament apreciat son mèrit, ab molt honor se contava entre los distingits socis honoraris de l' *Asociació catalanista d' excursions científicas*.

Detallar ab major precisió los rellevants mèrits de Boix, y sa influencia en lo renaixement científich y literari tant ufanós en nostres dias, deu esser objecte d' un detingut estudi biogràfic, treball que entre altres tenim entés que 's proposa fer l' *Asociació del Rat Penat* de Valencia, desde que ocorré sa mort en 7 de Mars del corrent any.

LO TRAJINER CATALÀ

Un dels tipos menos vulgarisats de nostre terra, es lo trajiner català, adoptat per assumptó d' altre de sos estimats quadros de gènere, per en Simon Gomez que tantas esperansas deixá frustradas ab sa inesperada mort.

Perfecte modeló d' alta estatura, robusta y sanguinea complexió com la major part dels pagesos de la provincia de Girona y de l' Ampurdà, lo trajiner català no te generalment la coladura y tosquetat en lo vestir propia dels conreadors de la terra, es per lo contrari de freschs y bons colors, vesteix esmeradament, no deixa may de portar son ganivet en la faixa y un bastó que maneja destrestrament, fuma un qu' altre cigarret mentres guia sas adzemblas y segur de son bó y regular pás ale-

gra lo camí ab algunas cansonetes de sencill compás sens altre acompanyament que lo campaneig dels numerosos picarols de sos matxos. Aquets generalment alts y de fortas camas, coneixen la més petita inflexió de sa veu y argullosos ab l' enflocat y vermell borlatje de sa capsada, pitral y bast, caminan ab tota regularitat per los m's arriscats senders, suportan ab tota docilitat las morrallos d' espart que 'ls hi clouhen la boca, lo calor de la gran chapá de llautó que pica a cada pas sa front y lo pés generalment considerable de la fardamenta que carrega son llóm.

Semblant al trajiner catalá, es lo tipo del trajiner andalús; més aquest a las armas defensivas del primer, agrega generalment lo retaco ó trabuch, fuma enormes tabacos purs, acompanya sas cançons ab la guitarra, y no cal dirne per lo conegut, que aixís com las cançons del primer tenen per tema alguna llegenda de la terra, aventura novelesca, ó l' hermosura de son país; las del últim ordinariament versan sobre l' amor y sus peripecias, aventuras de bandolers, romansos moreschs ó extraordinaria relació d' algun miracle. Las llodaduras dels matxos del trajiner d' Andalucia, son també vermel·las, si be encara més vistosas y complicadas com més proximas a la tradició moresca a que abduas deuen son origen y com a singular distinció hi ha la de que en las dels matxos catalans may hi falta en lo darrera de la sella brodada de colors sobre drap vermell l' imatge de Sant Antoni, que no es ordinariament la del Abad, sino del de Padua.

Altres molts tipos populars com la gitana, lo corneta, etc., pintá lo destre pincell de Gomez, ab aquella propietat de detalls y precisió de conjunt que s' admira en lo del trajiner catalá que adorna lo present número; y per sas rellevants dots y ben entés coneixement del delicat art en que sobresurtia, fou llargament sentida la prematura mort del pintor jove encara y quals primers fruits eran tan recomenables.

L' ovació feta a sas despullas, lo testimoni de la premsa en complerta unanimitat, las sesiones conmemorativas en son honor distingintse entre ellas las celebradas per l' *Associació catalanista d' excursions científicas* y per l' *Ateneo Barcelonés* y l' escollida y sumament visitada exposició de sas principals obras en l' estamperia de París, son altres tantas provas de l' estima conseguida per lo pincell de Gomez que reunia seguitat y manera pròpias, segons ho demostran encara estimadas obras d' alguns de sos deixebles que acertadament se complauehen cercant sa imitació.

VAN DYCK Y LO COMPTE DE BRISTOL

Nasqué Antoni Van-Dyck en la ciutat d' Ambers als 22 de Mars de 1599, essent son pare mercader de telas, si be avans havia sigut pintor-vidrier en Bois-le-Duch en Holanda, sa mare Maria Cupers fou distingida per sos notables treballs d' agulla, atribuintselhi molta part en lo despertament del bon gust estètic que desde jove manifestá son fill. Entrá aquest a 11 anys en la escola de Henrich Van Balen y en 1615 conseguí entrar en l' obrador de Rubens, que ocupaba lo primer lloch entre los pintors d' Ambers. Allí descollá promptament entre tots sos deixebles y habent estudiat perfectament l' estil de son excelent mestre, aquest se transparentá sempre en totas sas obras, magistrals per son correcte dibuix, per sa bona disposició y per la magnífica gradació de son colorit.

Aquestas son numerosas y de variats estils; son molt notables algunas de assumptos religiosos ó històrics y entre aquestas no poden olivarse los retratos de Cárlos I d' Inglaterra, lo de sa muller Henriqueta de Fransa y lo de sos fills, testimoni irrefragable de que ademés del nombrament de pintor de càmera, segons diriam avuy, fou Van-Dyck moltíssim estimat en aquella cort, en termes de que li fou concedida residència especial. Lo mateix Cárlos I li regalá una magnífica cadena d' or ab son retrato esmaltat que usá ordinariament lo distingit pintor; y com baix tots conceptes eran patents sos mèrits y lo coneixement que tenia de las escolas italianas llavors, en gran favor, y que ell havia visitat detingudament a Roma, Venecia, Parma y Génova, relacionatse ab Tiziá y Pau Veronés; los primers cavallers y damas de la cort d' Inglaterra se disputaban l' honor de que Van-Dyck fés son retrato, tasca que desempeyaba sempre ab lo millor éxit y cada dia ab més aplaudiment.

Altre d' aquests retratos en que figura lo compte de Bristol vestit de blanch, ab una riquíssima valona de blonda, y ademés lo mateix pintor ab vestit de seda negra, molt atildat segon era sempre s'en estil, puig per aquest motiu se anomenaba lo pintor cavalleresch, es lo que reproduheix nostre grabat copia del quadro que sots lo número 1407 figura en nostre Museo nacional de Pintura, essent sa alsaaria de 4 peus 2 polsadas y sa amplaria de 3 peus 2 polsadas.

Transparentantse sempre, segons queda dit, en las obras d' Anton-Van-Dyck l' estil de son mestre Rubens, totas poden citarse com capdals en son gènere, y la pos-

teritat ha fet justicia a la bona memoria de l' insigne pintor que morí en sa mencionada residència de Blackfriars als 9 de Desembre de 1641.

LA ESPANYA INDUSTRIAL

Universalment coneguda es dintre y fora d' Espanya per la bondat de sos artefactes la magnífica fàbrica d' estampats anomenada l' *Espanya Industrial*, qual instal·lació en Sans en 1847 se deu principalment a l' iniciativa dels intel·ligents y emprendors germans Muntadas. Son primer propòsit fou lo d' establir grans fàbricas en diferents punts de la Península, mes reduhint lo capital invertidor que fixaren en 50 milions a 32 milions fundaren sols la de Barcelona en lo terme de Sans de que doném la perspectiva.

Extractant los datos adhuits en altres publicacions podem consignar que l' *Espanya Industrial* ab sos grandiosos y ben disposats cossos d' edifici ocupa un espay de 73,000 metros quadrats, disposa de vuyt màquines de vapor de la forsa de 700 cavalls, te en moviment 42,000 fusos y 1,000 talers, transforma anualment 700,000 kilògramos de cotó, consum 7,000 toneladas mètricas de hulla, entrega al mercat 300,000 pessas de teixits y ocupa uns 1,700 operaris.

La bondat de sos productes, cada dia més perfeccionada ha sigut reconeguda y premiada en las exposicions de París de 1867 y 68, de Viena, Filadelfia y altres y no sols per sa contextura sino per sos dibuixos, permanencia de colors y demés calitats que avaloran los teixits de las millors fàbricas, los de l' *Espanya Industrial* competeixen ab ventatja entre los demés del país y de l' estranger.

Las transformacions de l' industria entre nosaltres, se troban perfectament explicadas en la *Memoria que sobre las causas que han impedit lo desarrollo y motivat la decadencia de l' industria en Espanya y medis que deurián aplicarse pera fomentarla*, escrigué l' il·lustrat don Antoni Bech y Pujol y que fou premiada en lo Concurs obert per l' *Ateneo Barcelonés* en 1869; la qual te per tema quell célebre aforisme de Jovellanos: «La industria d' un Estat sens agricultura será sempre precaria. Sens l' industria y comers, la mateixa agricultura será desmayada y pobre.» En aquesta memoria ademés de multiplicadas citas del inolvidable senyor Güell y Ferrer en sos folletos y altres apreciables escrits, se fa menció de que en 1821 las fàbricas de Alcoy comensavan a competir ab las estranjeras en la fabricació de panyos, fins que foren destruidas per un desastentat moti; anyadeix que en 1827 se establí en Catalunya la primera fàbrica moguda pel vapor y anava prosperant l' industria, fins que sobrevingueren los aconteixements polítics de 1835. Consigna també que lo consum de cotó que en 1834 en que la fabricació sols contaba ab petits edificis, era d' uns 7 milions y mitj de lliuras y s' elevá en 1856 a 60 milions, de manera que segons lo càlcul que atinadament dedueix, en l' espay de deu anys Barcelona tingué en dita industria un augment asombrós de més d' un 400 per 100, adelante sens exemplar y que possá l' Espanya en tercer lloch entre las nacions d' Europa que manufacturaban cotó ó sia després d' Inglaterra y Fransa, no quedant tampoch ressegadas las industrias llanera y sedera. Demuestra luego que Inglaterra primerament proteccionista se convertí paulatina y metòdicament en lliure cambista segons ho demanavan sos interesos, verificantse sos progresos en benefici del consumidor, com deya lo senyor Güell; y si la base de dit sistema es justa en abstracte y considerat en conjunt lo gènere humà pot deixá de serho per rahó de circumstancias especials dels pobles a que s' aplique, y per lo tant son objecte es un bell ideal irrealizable segons en sas excelents lliçons d' Economía política consigná lo distingit catedràtic don Ramon Anglès. Si fós possible diu també lo senyor Bech, que cada nació tingués un gènere especial de producció, lliure de competència per sa baratura y calitat, suicient per son desenvollop per procurarli ab lo cambi los articles y productos de que per altre part estés faltada; llavors podrián obrirse los mercats y establirse lo comers lliure entre tots los pobles. Mes com aixó no es possible... lo resultat de la lluita seria la destrucció no compensada de certas produccions que constituïxien avuy l' element de vida interior de molts païssos.

Aixís ho ha entés la majoria d' industrials espanyols sens aferrarse a un mal imaginat exclusivisme y per aquesta senda han seguit desarrollantse, fins arribar al estat floreixent que avuy dia tenen las fàbricas de teixits de cotó, estampats, indianas, cretonas y percales, imitació dels gèneros estrangers, de don Joseph Ferrer y Vidal; la de teixits de cotó, estampats en mocadors dits Andrinópolis y color de rosa, que no tenen rival en Espanya, del senyor Monteys y Companyia, la de teixits de cotó, estampats, indianas y cretonas dels senyors Ricart y Companyia, y las altres de teixits de cotó, estampats, mocadors, indianas y cretonas dels Srs. Lucena y Companyia, Ramon Marqués, Joseph Palou, Joan Masriera y Sobrino, senyors Saladrigas germans; Biosca

y Companyia; Bonaplata y Nadal; Eduart Borrás; Pau Casades; fills de don Geroni Juncadella; Joseph San Salvador; Serra y Bertran; don Francisco Romeu y Tort; don Matheu Torelló y Companyia y don Joan Achon, totas a qual més importants; distingintse en las especialitats ditas de dol, las dels senyors don Manel Bertrán y don Joaquim Casas.

Altre dels timbres honrosos d' aquests laboriosos industrials, es lo de haber ajudat sempre als treballadors sens reparar en sacrificis, com ho feren espléndidament los senyors Muntadas, convertin en Hospital l' *Espanya Industrial*, durant l' invasió del cólera l' any 1865, conseguint la curació d' un 95 per 100 dels atacats. Per sa part los laboriosos operaris, no han escassejat sas mostres de gratitut, y entre altres y repetidas ocasions, ocorreguda en 4 de Mars d' aquest any la mort de don Joseph Anton Muntadas, lo portaren a brassos y en número per demés considerable li tributaren una cordial expressió de dol y bona memoria, per demés imponent pel número y conmovedora per sa espontaneïtat.

EDUART TÁMARO.

UN ESTRENO DESGRACIAT

(ESCENAS DE TAULAS EN FORA)

Qui no s' ha trobat en lo Teatro Catalá l' dia en que s' estrena un' obra, no ha vist lo món per un forat.

Jó, que no faltó a cap estreno, puch contarlos hi tot lo que en ells passa de taulas enfora y també lo que succeïx de taulas endins; pero aixó últim m' ho guardaré per un altre dia que vingui a tom, que per avuy ja tinch prou tasca en explicar lo primer.

Las escenas que vaig a descriure son copiadas del natural, pero com precisament esculleixo un estreno desgraciat, me callaré l' títol de l' obra y l' nom del autor, si be crech que no es pas aquest y aquella 'ls que en semblants casos fan lo paper més reprensible. Los que més deurián ressentirse de que se 'ls posés en evidencia, son aquells, als qui tampoch anomenaré, que oblidantse de que l' teatro es un temple del Art, se comportan de manera com si no sapiguessen lo que es art, ni lo que es temple.

Anem al grà.

Que n' hi ha de gent coneguda en una primera representació! Poetas catalans, dramàtics y no dramàtics, crítics periodistas, actors, catalanistas, corresponsals de periódichs forasters... ningú hi falta. Y tots aquestos hi entenen, l' un perquè fa versos, l' altre perquè n' ha llegit molts, aquest perquè ha representat d' ofició, aquell perquè ha estudiat retòrica, l' de més ensá perquè escriu gacetillas, lo de més enllá perquè tradueix novelas francesas; en fi, tots tenen guanyat lo títol d' intel·ligents en obras dramàtiques, tots saben las qualitats que aquestas han de tenir, tots troban ab la major facilitat los defectes de que adoleix una producció d' aquesta naturalesa.

En semblant mar d' intel·ligencia tant revolt, es natural que 'ls autors estiguin més exposats a naufragar, que no pas a arribar a port ab la nau sense averia!

Paleos, butacas, passillos, públich, tot es plé a vessá. Aquesta circumstancia no té de sapiguer greu al autor y deu plaure a l' empresa; sols han de estarne queixosos los concurrents que pera amatinarse a pendre localitat, han tingut de pagar algun ralet de més en contaduría, de qual costum *empresaria* may n' he sapigut donar la rahó, y aquells qu' han hagut de recorre als revendedors pagant alguna pesseta més per la localitat, qual abus tampoch comprench perquè s' ha de tolerar.

Ben segü que aixó es causa de que l' auditori de la primera representació sigui més exigent que l' de las altrás funcions, porque si la cosa costa més te de valer més, y pel regular, lo dia d' estreno, ja siga per poca se guretá ab que 'ls actors diuen lo paper, ja porque 's troban lligats devant de tanta gent disposada a criticarlos, lo fet es que la cosa no corre tan be com los demés dias. Y aixó si que recau en perjudici del autor.

Per altra part, en la primera representació 's tarda més en l' arreglo de l' escena, y 'ls cómichs passen més temps en caracterisarse y vestirse; lo públich s' impacienta, 'ls uns murmuran, los altres pican de mans, alguns cridan ó xiulan y totas aquestas menudencias fan un feix del que se 'n ressenten las espallias del que no hi té cap mena de culpa, que es lo pobre escriptor dramàtic.

S' alsa l' teló; la gatzara promoguda per l' impaciencia, cessa; lo silenci més magestuós regna en l' auditori. Si no fos porque l' apuntador crida més que 'ls actors, se sentiria fins l' esperit dels rellotjes que portan los oyents.

TIPO PRES DEL NATURAL PER G. GOMEZ

LO TRAJINER CATALÀ

GRABAT PER F. GOMEZ

DIBUJ DE GARCIA

VAN DYCK Y LO COMPTE DE BRISTOL

GRABAT PER FUSTÉ

Ab tot y haber comensat tart, sempre hi ha algú que entra un cop lo teló ja es dalt; y aquestas entrades es-temporàneas son únicament las que distreuhen l'aten-ció pública.

Las primeras escenas del drama, pecan de llargas y l'exposició del argument no presenta novetat; aixís es que 'l públich va cansantse, y cap á la meitat del acte, alguns comensan á tussir. Sembla que la fredor de la obra 's va comunicant als que l' escoltan y sobtadament produheix molts costipats. Y tinch observat que la tos en los teatros es com los badalls, s'encomana.

Son diferents los que tussen y alguns que no saben avenirse ab aquella tos corejada, fan algun crit de «¡Silenci!» ó deixan escllavisar de la boca alguna d'aquellas senyals tant significativas, en demanda de quietut. Efectivament, las veus y 'ls xiulets, com si fossen bolas de goma, logran suavisar lo ruidós estossejament. L'acte va seguint pesat. Allavors no falta qui s'adona de que l'apuntador crida massa, y del públich surt una veu de ¡l'apuntador! — ¡Fora! — exclama un altre: — ¡Silenci! diuhen dels sillons. Y un ¡psit...! bastant compacte es- bargeix aquesta segona nuvolada de tempestat.

Per últim cau lo teló. Dos ó tres amichs ó enemichs del autor, ab bona ó mala fé, pican de mans, pero 'ls picaments se veuhen ofegats per uns quants crits de des- agrado barrejats en una imponenta xiulada, semblant al buf que fa la tramontana entre xipressos.

Tothom, ó casi tothom s'alsa y surt al saló de des- cans y al café. Aquestas duas dependencias s'omplan de gom á gom. Lo saló sobre tot, ve á esser una massa compacta de gent, com lo basament d'un castell dels riquets de Valls.

Se forman diferents grupos; y fent certalló que 's diu de que ahont hi ha grupos se reparteixen garrotadas, allí se'n reparteixen tantas á l'obra que s'estrena, que no en farien més feyna unas quantas collas de matalassés que estobessen llana.

Escoltém, que com tothom es gent entesa en la mate- ria, á ja forsa ha de donar gust de sentir.

— Bé; que us ne sembla d'aixó? pregunta un que se acosta á cinch ó sis que fan rodona.

— ¡Que volsaque 't digui! li respon un dels del rotllo. So amich del autor, y...

— També ho so jo, pero, aquí entre nosaltres crech no ha estat massa encertat.

— Si escursés algunas escenas, y suprimís aquella dels vells y aquella altra dels joves, y allaugerís la relació de la característica y la del segon galan, no fora una gran cosa, pero podria passá un xiquet.

— Aquí tots ho som d'amichs del autor, contesta un tercer, pero per dir la veritat no fem pas cap mal. Tam- bé estich ab tu, que s'han de fer las supressions que has dit y encara més, jo treuria la característica; per- mí es un personatge inútil.

— ¡Qué t'agrada més la dama jóve? afageix un quart de molta brometa, que escribia en un periódich satírich que ja no surt.

— No, no, parlant de sério, diu l'anterior. La caracte- rística hi sobra; es la mare y quina necessitat hi ha de que la noya tingui mare! No més fa que allargar, allar- gar, y acaba per fer l'acte pesat.

— No hi estich, replica un altre. Jo, més aviat supri- miria al pare. Pero sobre tot, lo que 's té de variar es lo final del acte; s'ha de tallá més aviat.

Reparin los lectores que si l'autor hagués de segui 'ls parers d'aquestos amichs seus, entre supressions de personatjes, escursaments d'escenas, retalladas de par- laments y escapada de final d'acte, faria com aquella somera que llepant, llepant al polli que havia acabat de neixer, sense adonarsen se 'l va menjá.

Un altre grupo hi ha devant de l'entrada al saló. Ve- yám que diuhen.

— ¡Qué t'ha semblat aquest acte?

— Un acte de contrició.

— ¡Qui debian esser aquells tres ó quatre que volían aplaudir?

— Deurian teni fret á las mans y se 'l voldrian fer passá.

— ¡Has reparat lo barba? Duya 'l bigoti tort.

— ¡No me'n parlis, home! Jo primé 'm pensava que ja li havia de dú, porque quan aquell 'l insulta dientli que porta perruca, 'm creya que també li diria que por- tava bigoti postís.

— ¡Cá, home, cá! Aixís que l'he vist ja ho he dit á 'n aquet: lo drama anirà malament; ja comensa á aná tort pels bigotis.

— ¡No sé com no ho veuhen que escriure aquestas cosas es un disbarat! Jo may he escrit pel teatro, pero... ¡es tant senzill coneixe si una cosa pot aná ó no! L'altre dia ho deya en una revista que en lo senmanari vaig fé d'aquest últim drama del Echegaray.

— ¡Oy que 'l posavas per portas! Si fas la d'aquest,

no 't descuidis d'una cosa. L'acció passa pel Juliol, tothom se queixa de caló y 'ls dos balcons de l'escena están sempre tancats. De manera, que pateixen porque volen.

— ¡Tens rahó que ningú 'ls obra! No me'n havia ado- nat y ara m'hi fas pensá que es cert.

— Á cadaquí lo que sigui seu; jo tampoch ho havia observat. M'hi ha fet ficés un senyó del meu costat. ¡Es una falta garrafal!

— ¡Prou! Ja me'n recordaré... Pero per si me'n des- cuidava, deixemho apuntá.

Y trayentse una cartera de la butxaca, l'obra, y es- criu: «Bigoti tort. Balcons tancats.»

Mentres lo critic estú prenent acta d'aquestas parti- cularitats, de tanta transcendencia com los vuyts y nous en lo joch del tresillo, tocan la campana en senyal de que va á comensar l'acte segon.

Al entrar la gent, hi ha una grossa gatzara dintre 'l teatro.

Lo públich deu volgué rescabalar-se del silenci qu'ha degut guardar durant la primera part de la representa- ció, y al acabar l'orquestra una pesca que ha tocat dur- ant l'intermedi, s'esbrava ab gran cridoria contra 'l clarinet, que ha desafinat al final de la tocata.

S'aixeca 'l teló, y la marejada dels *flarmónichs* con- tra 'l músich, queda calmada.

Ab tot, la quietut no es tanta com al comensar l'acte primer; si algú entra fent soroll, no es de molt tant no- tat com ho era en l'acte anterior. L'apuntador crida més que no cridava avans, y ningú l'anomena. Tot aixó indica ben á las claras que 'l drama 's va prenent ab in- diferencia; y aixís com aquesta entre 'ls enamorats es lo primer sintoma de rompiment, si una circumstancia extraordinaria no fá que aquella desaparegue tornant á establir d'un cor al altre l'interrompuda corrent amó- rosa, aixís mateix l'indiferencia entre l'auditori d'un drama, fa inclinar l'agulla del baròmetre cap á tempe- stat, si un cambi extraordinari en l'acció que 's repre- senta no logra despertar l'interés, que dorm com un guix, fent ab aixó que la minuteria barométrica recule cap á bon temps.

Pero 'l segon acte del drama que estém veyent no porta camí de realisar. Té alguna tirada de versos bo- nichs, y fins alguna escena que, si l'obra hagués agra- dat desde son principi, fora ben acceptada; pero com aquestas circumstancias no son extraordinariament no- tables, li passa á l'obra lo que passa al pugés endarre- rit, que cap anyada li es bona.

Si l'actor cómich diu algun xiste, per oportú que si- guí, no falta un bromista del públich per esclamar: ¡Que es graciós! y un altre: ¡No 'ns fassi riure! y dos ó tres ¡Calieu!

Y aixís va creixent per graus la turbonada entre 'ls espectadors, fins al extrém de que un municipal reclama *silenci*; y allavors los elements agitats se tomban contra 'l municipal, per desgracia desautorizada repre- sentació de l'autoritat popular.

¡Fora! ¡Silenci! ¡Quiquiriquich! ¡Pst...! ¡Calieu! son los crits que més suran. Los de las butacas y 'ls dels pulcos, dirigeixen la mirada al segon pis; los actors ai- xecan més la veu, guaytant també envers al foco del soroll, com si parlessen ab los cridaíres. Lo municipal creu prudent anarsen, y al girar l'espatlla, un ¡Ah...! prolongat es l'acabament d'aquest episodi revoltós.

Ab semblantas peripecias va seguint l'acte fins arri- bar á las escenas darrereras. L'efecte final es més trava- llat que espontáneo, li manca naturalitat, se li nota massa l'artifici y cau lo teló ab un ¡Oh! bastant gene- ral, com si fos produhit per una colla de trajiners que deturan las mulas.

Aquells tres ó quatre que habian picat de mans al acabar-se 'l primer acte, no han volgut que com allavors se 'ls esmenés la plana, y han deixat lliure 'l camp als reprobadors del drama.

Lo saló torna á omplir-se y 'ls grupos tornan á for- marse.

— Tú, recordaten,—diuhen en un d'ells, los balcons continuan tancats.

— ¡Já, já! N'he fet doná á tots los que tenia per allí.

Ab aquest comensament de diálech, ja saben los lec- tors de quin grupo 's parla.

— Pero, 'l bigoti,—respon un altre,—ja estava dret.

— Ja se 'l pot adressá tant com vulguí; lo que no s'adressa es lo drama.

— Si en lo tercer acte no ho fá...

— ¡Cá! 'ls dramas son com los arbres, s'han de con- dui drets desde un principi.

Lo critic ha sigut l'autor d'aquesta comparansa, dita ab tó sentenciós; ab la qual me dona á compendre que ha equivocat la carrera; emplearia millor la seva capacitat adressant arbres, que no pas escrivint crí- ticas.

Los amichs han tardat á fer rotllo. Han anat al esce- nari á veure al autor.

— Jo no li hauria dit,—exclama un d'ells venint del corredor ab los altres.

— ¡Al últim es un amich!

— Es veritat, pero, francament, aquí entre nosaltres ja 's pot dir, lo drama no pot anar ni ab rodas; y si comensas á dirli que té escenas pasadoras y que la ver- sificació es bona...

— Es que es veritat.

— Ja ho sé, pero hi ha veritats que més val callar-se- las; després se creurá que l'obra val alguna cosa. ¡Ah! y alló de dirli que la culpa es del mal gust del públich, es enganyarlo.

— ¡Y qué no veu l'èxit? Creus tú que no sab tant com nosaltres que 'l drama no agrada ni pot agradar!

— Si; y que per arreglos que hi fassi, no farà més que posarhi pegats.

Tinch reparat en los amichs dels autors, que quan nótan algun defecte en las obras, tot dient ara que nin- gu'ns escolta, ó bé, sigui dit entre nosaltres, s'expressan en veu tant alta que sembla que parlan ab sorts, y 'ls sent tothom qui vol; y en cambi quan diuhen qualitats bonas de las produccions, ho fan en veu baixa com si parlessen ab lo coll de la seva camisa.

Crech que aquest fenómeno psicológich es degut á l' emoció que causa la bona amistat; d'altre modo no s'esplica com los amichs s'expressan d'una manera tant oposada á la que pensan.

¡Nanch! ¡nanch! ¡nanch! Va á comensar l'acte tercer y últim.

En aquest acte 'l públich hi pren més part que 'ls actors.

En la primera escena la dama s'equivoca y diu *daura* en compte de *deure*. ¡Ja n'hi há prou!

— ¡Sant Antoni! que ha ensopegat,—crida una veu del segon pis.

— ¡Mirat la *daurada*!—respon un altre.

— ¡Pst! ¡calieu!

— ¡Muxoni, que vé 'l bó!

Y comensa un tiroteig d'*agudesas*, reconvencions, riallas y exclamacions, en lo públich, los uns per moure soroll y 'ls altres per reclamar quietut, que sembla com si la pescateria hagués canviat de local y estés insta- lada en lo teatro.

Alguns espectadors á mitj acte ja 'n tenen prou del drama y massa del públich; s'alsan y se'n van. Tot anantsen no faltá qui 'ls pregunta desde 'l segon pis: «¡Qué se 'ls refreda 'l sopar?» ó bé: «¡Qué tenen por á las empenas del sortir?»

Y aquestos aproban los *xistes* y aquells los desapro- ban y 'ls més no 'n fan cas, y aixís per l'obra va 'l carro pel pedregal, trontollant per tots cantons y acabant per una volcada tremenda que 'l deixa reduit á un feix de llenya.

Aqueix es lo final del drama. Lo teló baixa ab acom- panyament de crits, xiulets é inconveniencias, que es la música habitual dels torins.

Lo saló de descans no s'ompla tant com en los entre- actes anteriors. Per una part los que se'n han anat fas- tiguejats, y per altre 'ls que se'n van, porque com que la pesa es vella no tenen interés en quedarse, fan que 'l saló quedi més esbargit.

No obstant, encara s'forman alguns grupos pera can- tar las absel·tas ó resar un ofici d'àngels al infortunat drama que ha mort al neixer.

Ja son de suposar quinas serán las conversas, tant dels amichs del autor, com dels que no ho son.

Aquells troban que l'obra es pessima en tanta de manera, que no han tingut valor pera anar al escenari al acabar-se l'acte, perquè no haurian sapigut que diral autor.

En lo grupo del critic del senmanari, després d'ha- ber fet notar los que 'l constitueixen que durant l'últim acte tampoch s'havian obert los balcons de l'esce- na, s'ocupan de la bona sortida que ha tingut aquell que ha cridat *daurada* á la dama, y de la gracia que ha fet aquella veu escardalena de *Silenci* que ha eixit dels sillons.

Hi há molts que van al teatro, y no tenint criteri pro- pi pera judicar las obras dramáticas, se refian de lo que passa durant la representació y de lo que senten dir durant los intermedis.

No sé pas com deuen fersho tots aquestos pera no quedarse á la lluna de Valencia.

Sino que m'espliquin si de la funció que he relatat n'han pogut treure l'aigua clara.

CONRAT ROURE

A LA MORT D' EN VICENS BOIX

Rahó tens en plorar, Valencia hermosa,
y, á la Poesia en demanar consol;
de ton ram s' ha esfullat la millor rosa,
l' áliga més famosa
vers altres regnes ha aixecat lo vol.

Com de l'antiga Grecia 'ls volguts sabis,
portava á son entorn la joventut,
que aprenia afanyosa de sos llabis
lo perdó dels agravis,
y 'ls camins de la Ciencia y la Virtut.

Era un arbre de sombra regalada,
mil floretas brollaren á son peu,
y en sa copa, verdosa y espayada,
hi feren sa niuhada
molts jolius rossinyols de dolsa veu.

A l' Angel del Judici la trompeta
demaná per fer crida á n' als que han mort,
y, deixant sa empolsada tomba estreta,
lo guerrier y l' poeta
li contaren ses gestes y dissort.

Ell separá la faula de la historia;
posá demunt cada héroe son vestit;
y, evocant dels qui foren la memoria,
se coroná de gloria
tes glories retreyent, Ciutat del Cit.

Y al sentirlos parlar ab armonia
un llenguatge amorós, mitx oblidat,
restablirto volgué, y, ab valentia,
á la gaya poesia
sots les ales posá del Rat-Penat.

A eixa bandera desplegada á l' ayre
s' hi acullí delitosa joventut,
que, ab ver afecte y renadiu donayre,
puntejà, avans de gayre,
d' Ausias March lo playyidor llaut.

Preuhades sont tes flors, terra escullida,
y cercan sa flayror totes les gents;
mes, sa fama ha pujat, y sa sortida,
desde que enorgullida
produheixes bells rams de pensaments.

Gloria á lo jardiner que en ta planura
ab tant acert mudá lo antich cultiu;
y, del esplet per veure 'a l' hermosura,
s' ha enlayrat á l' altura,
hont sbarca de colp lo sol natiu

Rahó tens en plorar, mare estimada,
y á la poesia en demanar consol,
rahó tens en voler que aquesta anyada,
en ta Floral diada,
hi haja al manco una llágrima de dol.

Mes, no plores del tot, Valencia hermosa,
sa vida no passá com passa l' fum;
sinó com una estrella esplendorosa;
que, encar que morta y fosca,
deixa arribar sa no gosada llum.

MELCHIOR DE PALAU.

Barcelona, 1887.

BRESCA DEL COR

Matinadas de Maig aromosas,
Dolsas trovas d' accent renadiu,
Purs remors de corrents escumosas,
No 'm neguén las tonadas melosas
Qu' ab véus agradosas
Arréu espargiu.

Solegadas de calda abrusanta,
Del llar patri agradiuol xardor,
Por caliu de sentida complanta,
A mon arpa enardiú qu' avuy canta
D' amor l' encisanta
Primera ufanor.

D' eix amor que per l' ayre rodola,
Que 's rabeja entre l' ala del vent
Y en la llum, y en l' auell que pidola
Y en l' herbey, hont la font que mormola
Fresqueta s' escola
Y s' mou dolsament.

*) Aquesta inspirada poesia premiada en los darrers Jochs Florals de Valencia es la primera producció catalana del elegant y distingit poeta don Melchior de Palau, sols aplaudit fins ara en lo camp de la literatura castellana. Tan, de bó que serveixi per demarcar una nova tendència en la manera d' escriure sas composicions poéticas, y molt nov plaure que poguém conxatar desd' ara lo nom de jove tan distingit en la bona llista dels poetas qu' escriuben en nostra llenga.

D' eix amor, d' eixa flama divina.
Qu' es més pura que mustica mel,
Que per cels y per terra domina,
Y es rosada, pel cor purpurina;
Pels ulls, diamantina
Guspira del cel.

Que se 'l sent en l' oreig bellugayre,
Que volteja ufanós de la flor
En la pura dolsísima flayre,
Y en l' armónich cantar de que l' ayre
Rubleix tot trovayre
Quant canta ab lo cor.

Qué 'ls hi fa als nous ayments que, poch savis,
De la pau l' esplendent cobricel
Folls rebujen sos pares ó avis,
Si l' amor que recrema sos llavis
Desfá dols y agravis
Com Sol desfá 'l gel?

Qué 'ls hi fa no tenir saborosa
Altra sava que un mar de il·lusions,
Si, com perla en petxina reclosa,
De son cor á sa boca festosa
Hi niuha frissosa
Munió de petons?

Qué 'ls hi fa? Qué 'ls hi fa adalrada
D' aqueix mar la revolta maror,
Si, com cer á l' agulla imantada,
Sols atréulos la pau benhaurada
Qu' enllá l' estelada
Nudreix al amor?

Ré 'ls hi fa. Ells sols viuen la vida,
De goig plena, deserta d' afanys,
D' eterns jorns il·lusió benhedida:
Ells no tenen, com rosa marcida,
Sa pensa esmortida
Per fers desenganys.

Ells respiran plaber y tendresa,
Ells de pau covan purs sentiments,
Ells sols beuen á doll la dolcesa,
Y no esmentan flagells ni viudesa,
Ni enuig ni tristesa,
Ni planys ni torments.

Perque tot: llum, colors, armonia,
Sospirs, càntichs, aubadas, estels,
Clars de lluna, perfums, alegria...
Tot ho estotja en somniosa follia
L' ardent fantasia
D' ayments jovincels.

Oh! Benhajas, puríssima aubada,
Mot sublim, bella toya de llirs,
Llach de pau, primavera enjoyada,
Niu de goig, dolsa sava increada,
Y fresca ruixada
De cants y sospirs.

Tú serás, en eix mon d' anyoransa,
Melós néctar per penas y plors,
Y en las horas de trista migransa,
Serás sempre bell arch de bonansa,
Racés d' esperansa,
Y vida dels cors.

BALDOMERO SOLÁ Y SERIOL.

Badalona, Juliol de 1880.

SECCIÓ DE NOVAS

La Direcció de firas y festas de la Mercé ha publicat lo programa porque 's regiran aquestas que á continuació extractém. Dia 23 (vigilia): á las 12 del mitj dia repich general de campanas; inauguració de las novas barracas dels firatayres: á las 3 sortida dels nous gegants, drach de Vilafranca y moxiganga; per la nit ensaig d' iluminacions. Dia 24. A la primera hora albada per las músicas y societats corals: á las 8 sortida de gegants, nanos, etc., á las 9 inauguració de un arch al carrer de l' Unió cosiejat per l' industrial senyor Sellarés que repartirà grans caritats als pobres que passen per sota; á las 10 solemnes oficis á la Mare de Deu de la Mercé; á las 12 inauguració de pabellons industrials en lo passeig de Gracia; á las 3 y mitja corrida de toros; á dos quarts de 6 solemne profesó. En aquest dia y 'ls dos següents balls en l' envelat de la Nueva de la Mercé y aliadas. Iluminació de la Rambla del Centro; idem del plá de Palacio ab llum eléctrica. Ball catalá en lo passeig de Sant Joan. Dia 25. Com en tots los dias sortiran gegants, balls de bastons, etc. A las 12 colocació del retrato dels ilustres catalans Balma y Claris en lo saló de casa la Ciutat; á la tarde funcions acrobáticas, músicas y sardanas: fochs artificials. Dia 26. Inauguració de la gran font monumental luminosa en la plassa de Catalunya; á las 11 repart de limosnas, á la

nit certámen de la societat Romea. Dia 27. Corras de velocípedos, ruchs, etc., en lo passeig de Sant Joan; á las 8 de la nit serenatas en lo plá de Palacio. Dia 28. Sardanas y músicas en Hostafranchs, Poble Sec, Barceloneta; á las 4 gran torneix á usansa antiga; á las 10 fochs artificials al passeig de Gracia. Dia 29. Festa marítima; á las 3 de la tarde regatas, á la nit fochs artificials; á las 11 gran ball de gala. Dia 30. A las 12 inauguració de una casa de Lactancia, á la nit fochs artificials en la plassa de Tetuan.

La Junta Directiva termina son programa invitant los vehíns á que guarnexin sas tendas y balcons concedint premis als que més se distingixin.

SECCIÓ DE BELLAS ARTS

Avans d' ahir fou colocada en la Plassa Nacional de l' heróica é invicta vila de Puigcerdá, l' estátua del malhaurat brigadier Cabrinety, deguda al cizell del reputat escultor senyor Nobas.

Res podém dir de nostra cullita referent á la citada obra, puig no havém tingut lo gust de poderia veure; aixis es que perquè nostres llegidors no troben á ménos sa ressenya, copiém lo següent párrafo que d' ella tracta en un article sobre l' escultura catalana nostre amich lo il·lustrat crítich don Lluís Alfonso:

«Lo rostre sech, curtí, angulós, quixotesch (per lo que als retratos ideals del Ingenioso Hidalgo sembla) del bisarro militar, se veu, llansant llamps en la mirada, sota la visera del ros y sobre lo rígit coll de la levita de campanya. Sa posa es marcial sens esser afectada, y los amplex plechs del capot han sigut hábilment utilitats per l' artista pera donar fondo de ropatje á la figura. Abat ab son peu armas trencadas dels carlistas, y empunya ab sa destra la nua espasa, en tant que ab l' altre má estreny l' ullera de campanya. Es, en tot, una estátua ben concebuda y no pitjor executada, qu' expressa lo que deu expressar, y que simbolisa la forsa, l' energia y l' valor, sens caure per aixó en l' exageració teatral, que tant fàcilment desnaturalisa obras d' aquesta mena.»

Doném, per lo tant, l' enhorabona al autor del Torero ferit, per haver acreditat una vegada més ab sa nova obra la fama que de bon artista té ja adquirida. Rébilla també lo poble de Puigcerdá, qual fama de civilisat y gloriós vé á acreditar-se més al honrar-se honrant á son ilustre defensor, y entrant, al mateix temps, en la via del bon gust per las arts fent aixecar un monument memoria eterna del agraïment y página de la historia de l' escultura catalana.

L' obra dels puigcerdanesos hauria de servir d' exemple á totes las vilas y pobles importants de Catalunya, segurs de que al mateix temps que adquiririan nom, protegiran l' art escultórich que á tanta altura 's troba en nostra terra y del que tan poch cabal se 'n fa.

Sabuda es de tothom y majorment de nostres il·lustrats lectors, la manera de com los grechs arribaren á son notable avens é instrucció, com saben també que molt hi ajudá lo noble art escultórich, quals obras produhidas aquells temps son encare objecte de admiració per part nostra. Estigué just lo citat crítich don Lluís Alfonso en una conferencia que doná en lo saló de cátedras del Ateneo Barcelonés, al dir que per medi de las estátuas aixecadas en llochs públics s' aprecia ab més detalls la historia que no pas en la cátedra, puig que en tota nació que n' hi hagués molts, los estudis sols servian pera perfeccionar lo que ja conceïam de noys.

Nosaltres no 'ns cansarém may, desde nostras columnas, de parlar en favor del art escultórich, colocantlo en lo lloch qu' es mereix y en lo que desgraciadament no 's troba avuy ni en Catalunya ni Espanya.

Temps passat foren convocats á una reunió que 's celebrá en nostre histórich Saló de Cent, nostres artistes y escriptors, quins baix la presidencia de una comissió nombrada al efecte, tractavan de fundar en aquesta capital una Asociació d' escriptors y artistas, al estil de las que hi han en diferents punts d' Europa.

Com no ignorarán nostres lectors l' idea fou acullida, en principi, ab verdader entusiasme, mes després, per mala sort, se topá ab un inconvenient per portar á efecte la realisació del pensament; inconvenient trivialissim, puig que sols se fundava en lo llenguatge oficial que la nova Associació havia de adoptar. L' intransigencia de uns y altres, feu que hagués de quedar mort per are lo pensament patintne sens dupte molt més las arts que no pas las lletas, y entre las primeras, en particular l' escultura que ni en Barcelona se troba á la altura qu' ella 's mereix.

La literatura catalana es positiu que té molta vida y que entre los periódichs, Jochs Florals, teatro y publicacions de diferent género, entre las que se n' hi comptan d' artísticas, te una vida robusta, envejable, y de la que satisfets n' están sos conreadors; aixis es, que en aquesta Associació sols hi podian anar á buscar son manteniment y si 's vol fins á més gran admiració,

mentres que en cambi aquelles podian fer molt en favor de l'esculptura desterrant la plétora de certàmens literaris que ara s'heu substituïnt aquestes festes que se han fet ja de absoluta necessitat en tot poble una vegada cad'any, per lo que acaba de fer l'heròica vila de Puigcerdà.

Que això ho podian fer los escriptors catalans cap dupte'n tenim, puig a ells sols son a qui's dirigeixen las comissions que estan encarregadas de organisar los certàmens, y lo concell de aquells influeix molt en fer una cosa ó be un altre mentres aquesta com es de suposar, siga en bé y enaltiment de la població que se 'ls hi ha dirigit.

No se 'ns digui que lo producte de la suscripció pera organisar un certàmen siga escas pera poder esculpir una obra digna de figurar en un lloch públich, ni menys que no son prou numerosos aquells pera constituhir una verdadera protecció, puig fáciles de veure que casi no hi ha festa major en que no's publiqui un cartell en lo que s'ofereixen uns 12 premis com a terme medi y de

uns 20 duros de cost uns ab altres, haventhi a més los gastos dels cartells, lloguer y adorno del local ahont se celebri la festa é impressió del tomo de las composicions premiadas si es que s'en fa. Afeigexis a n' aixó que lo aixecament de una estatua ó busto si's vol, de un home célebre de la població, constituhiria una millora pública, una novetat, y per lo tant l'Ajuntament y altres autoritats, es de suposar que farien més esforços que no pas ara, puig la cosa seria un recort etern, halagant a sos administrats, y una honra pel poble al honrar al art.

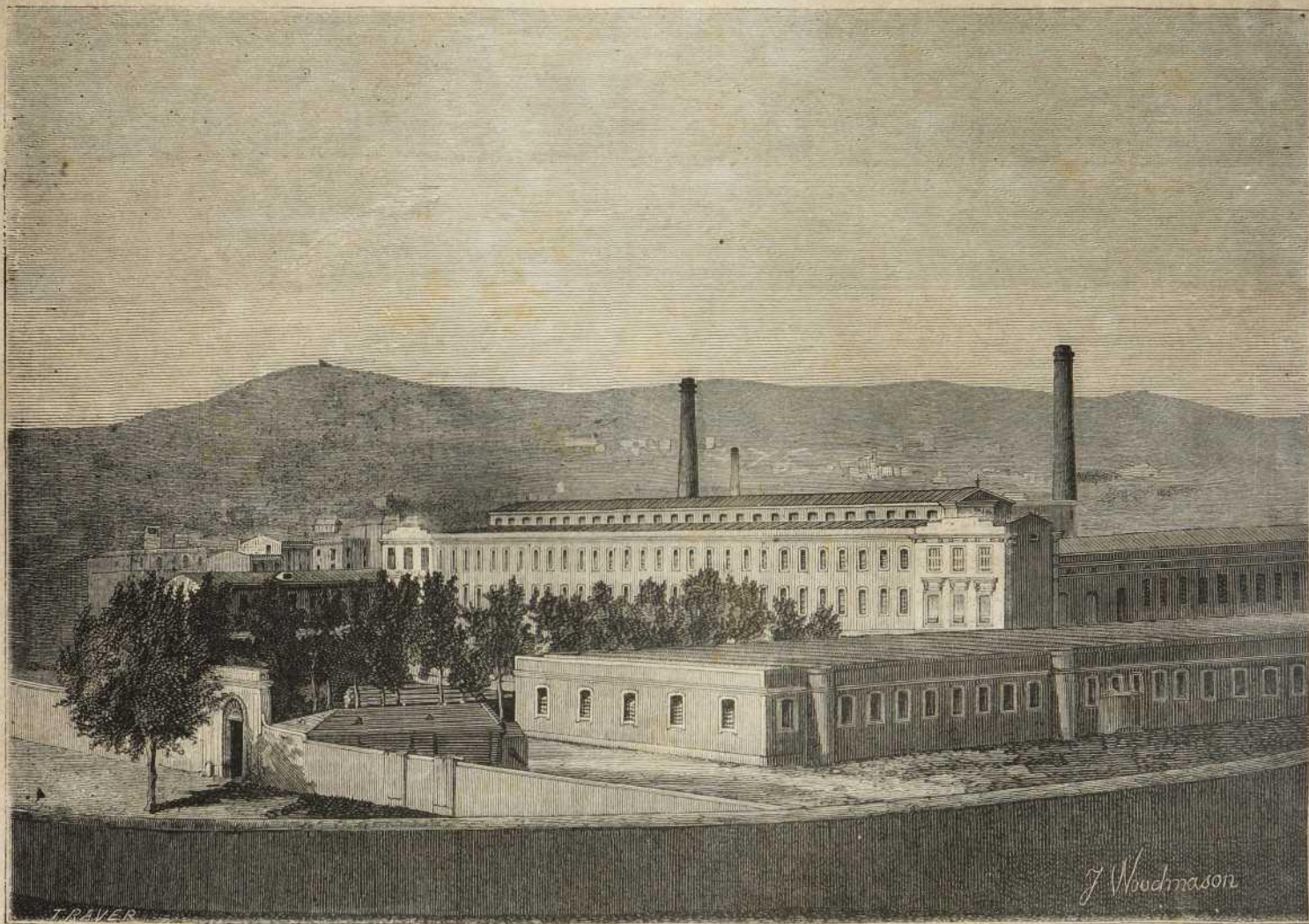
Mes deixem apart las consideracions en que 'ns havem enfangat y tornem a nostre objecte que es lo de donar compte de las obras artísticas, deplorant si que per una cosa que als artistes ni 'ls hi va ni 'ls vé, puig l'art se sab que no te nació y per lo tant tampoch llengua, hafi deixat de portarse, ara qu' era ocasió oportuna, a terme una cosa que en benefici de ells redundava com també al de major grau d' il·lustració de nostre poble.

Tres aquarelas havem tingut ocasió de veure en L'Exposició Parés y totas tres son admiradas per los inteligents ab verdadera fruició, per esser molt ben fetas. Es superior a las duas altres una testa de senyoreta deguda al aquarelista italiá Tofano, y en efecte un no sab que alabar més, si la soltura en lo fer, la netedat y transparencia de colorit, ó la justesa ó veritat dels tons y dibuix. En quant á execució nosaltres podém dir que es lo millor qu' havem vist fins ara.

Un carrer es la aquarela deguda al artista italiá també senyor Joris. En aquesta obra s'hi veu gran valentia y seguretat en la aplicació del color, fent l'efecte de esser pintat al oli per la vigorositat dels tons y clars y obscurs.

Es la tercera aquarela una testa de pageseta italiana copia de un quadro al oli del distingit pintor francés Perrault, que per més que está ben feteta no te res de particular.

ARTHUR GALLARD.

DIBUJ DE WOODMASON

LA ESPANYA INDUSTRIAL

GRABAT PER TRAVER

CASAS RECOMANABLES

PIANOS Y DEMÉS INSTRUMENTS MÚSICALS, de Valenti de Haas, Rambla del Centro, n. 26.

FÀBRICA DE OBJECTES DE METALL BLANCH Y DAURAT, de Francisco de P. Isaura. Jaume I.

BASAR DE SASTRERIA, de Rabassó y Palau. Número 8, Carrer Nou, número 8, entresuelo.

INSTRUMENTS DE ÒPTICA, de Lluís Corrons. Número 12, Rambla del Centro, número 12.

TALLER D' ESCULTURA, de Joaquim Cañellas y Valls. Imatges y escaparates, Frereria, 8 y 10.

MAGATZEM DE GÈNEROS DEL PAÍS Y ESTRANJERS, de I. Coll. Riera del Pi, núm. 17, 1^a.

GRAN MAGATZEM DE PAPER, de F. Balmas Planas. Carrer de la Vihjeria, número 15. Especialitat en llibres ratllats y objectes de escriptori.

MAGATZEM DE DROGAS, al per major y menor, de Fernando Rus, Carrer de Sant Pau, n. 10. Únic dipòsit en Espanya de paper albuminat.

MAGATZEM DE GÈNEROS ESTRANJERS, al per major de Matas, Paloma y Serra. Boria, 17, 1^a.

EBANISTERIA, de Pons y Ribas. Ciutat, núm. 3.

TEIXITS METÀL·L·L·CS Y MOTILLOS PERA FER PAPER, de Pere Vallés. Cortes, Gran-via, n. 240.

GRAN ARMERIA Y QUINCALLERIA, de Lluís Vives y Companyia. Carrer de Fernando, núm. 20.

LAMPISTERIA CATALANA, de F. Verlaquer y Companyia. Núm. 12, Carrer de Avinyó, núm. 12.

MAQUINAS DE CUSIR Y FER MITJAS, de Narcís Domenech. Carrer Ample, número 21.

FÀBRICA DE PARAYGUAS Y ANTUCAS, de J. Tutau. Rambla de las Flores, frente la Vireyna.

DR. MESSEGUER. = DENTISTA. Carme, 3, segon. Operacions de totas classes per difícils que sigan. Dentaluras completas y de molta duració.

CASA DE BANYS, (dita de Tras Correu) passatge de la Pau. Obert tot l' any. Banyes de neteja y recreo, sulfurosos, etc., etc. Ducas a gran pressió.

FÀBRICA DE LLIBRES RATLLATS, PAPERERIA Y OBJECTES DE ESCRITORI, de Joseph Arrufat y Torrents. Condesa de Sobradí, núm. 1.

GRAN TALLER DE FOTOGRAFIA, de Anton Ayerbe. Gracia. Carrer de Ximenes, Gracia.

FORTUNY. OBJECTES DE PINTURA, de T. Teixidó. Número 3, Carrer del Regomir, número 3.

FILATURA MECÁNICA DE CÁNAM, de Domingo Gabriel y C. Carrer de Trafalgar, núm. 9.

DIPÒSIT DE VIDRIERAS DE VÁRIAS CLASSES, de Salvador Bogaña. Carrer del Regomir, 10.

APARATOS Y CANYERIAS PERA AYGUA Y GAS, de Ferrer y fill. Carrer de Sobradí, número 7.

SENYORS VIDAL, PARE Y FILL, LITÓGRAFOS. Carrer Mayor, núm. 152, primer pis. Gracia.

EBANISTERIA de Olivé y fill, Sobradí, núm. 8.

PERSIANAS-VIVÉ, Ronda de Sant Pau, núm. 33.

FÀBRICA DE PINTES Y LLISSOS PERA TEIXITS, de la senyora Vidua y filla de don Joseph Carreras Alberich. Carrer de Trafalgar, núm. 29.

OBJECTES ARTÍSTICALS, ANTICHS Y MODERNES, de F. Vidal. Passatge del Credit, núm. 3.

GRAN CAFÉ DE FIVALLER. Carrer de Avinyó.

GRAN FÀBRICA DE TEIXITS DE COTÓ, de Joseph Tolrà y Companyia. Pas-eig de Gracia, 3.

FÀBRICA DE TAULAS DE BILLAR. Única de sa classe en Espanya, de Amorós germans, Azañ, 65.

FÀBRICA DE TEIXITS DE SEDA, de Borrall y Pujadas. Baja de Sant Pere, número 11, pis primer.

MAGATZEM DE PELLIS ADORADAS y efectos para sellers, de P. Comas. Neu de S. Cugat, n. 3.

CONFITERIA, PASTELERIA Y REBOSTERIA, de Batllori y Cubells. Rambla del Centro, n. 15.

GRANDS TALLERS DE FUNDICIÓ Y CONSTRUCCIÓ DE MAQUINAS, de Joseph Comas. Número 33, Carrer de Ferlandina. Número 32.

FÀBRICA DE AIGUA CUYT, en Sant Martí de Provençals, de J. Puntas. Despaig: C. Comerç, 23.

MAGATZEM DE MERCERIA, de Gonzalo Comella. Carrer del Compte del Asalt, número 37.

FERRETERIA de A. Martí y Comp. Boqueria, 11.